

*Марія Надрага
Ольга Кальмуқ-Шевчук*

ОЛИВКОВЕ ДЕРЕВО

Оливкове дерево,
маслина (*Olea europaea* L.)
Родина: маслинові
(*Oleaceae*)

Мерша у сімці

До семірки головних біблійних рослин вчені відносять оливкове дерево, фінікову пальму, виноград, смоківницю, гранат, пшеницю та ячмінь. Саме ці рослини найчастіше згадуються у біблійних текстах, що цілком зрозуміло, адже вони з незапам'ятних часів мали велике практичне значення у повсякденному житті людини.

Маслина – це вічнозелене дерево заввишки 10–20 м. Рослина має шкірясті глянцеві овальної форми листки, які розміщені супротивно. У сильну спеку листки оливкового дерева повертаються ребром до сонця, що запобігає перегріву. На початку літа у пазухах листків формуються суцвіття з дрібними кремовими пахучими квітками. Плід у маслини – однонасінна кістянка. Плоди оливкового дерева містять понад 50 % олії.

Маслина – одна з найдавніших культурних рослин на Землі, яку вирощують приблизно з VI тис. до н. е. Оливка росте повільно, але живе довго (інколи понад 1000 років). Росте на бідних, сухих, часто кам'янистих субстратах. Сьогодні оливкове дерево культивують практично в усіх країнах, де є субтропіки: у Греції, Іспанії, Туреччині, Італії, Алжирі, Тунісі, Франції, США. На Україні оливкове дерево росте у Криму.

Оливну гору і Гетсиманський сад неподалік від Єрусалиму

Корисна і свята

Згадку про оливкове дерево можна знайти практично в усіх біблійних книгах, починаючи від Книги Буття і закінчуючи Апокаліпсисом. Така увага до маслини пов'язана з її величезним практичним значенням у житті людини.

Здавна плоди оливкового дерева вживають у їжу, а у біблійні часи оливки та хліб належали до основних продуктів харчування. Оливкову олію використовували для лампадок у храмах. За Господнім наказом у наметі зборів перед завісою, яка закривала кивот завіту, Аарон ставив світильник, щоб він горів з вечора до ранку. А джерелом вогню у ньому була „чиста олія з оливкового дерева” (Вихід 27, 20; Левіт 24, 1–2)1.

Велике значення мала оливкова олія і у релігійних обрядах стародавніх євреїв. Вона входила до складу мира святого помазання, яке Господь наказав приготувати Мойсеєві (Вихід 30, 24). Цим миром Мойсей мав помазати намет зборів, кивот Свідectва, стіл, посуд, жертвник, світильник, вмивальницю, а також Аарона та його синів, висвятити їх у священники. Оливкова олія входила і до складу бажаного для Господа жертвоприношення, яке складали євреї на горі Синай (Числа 28, 5).

Кносському палаці

Боттічеллі.
"Христос. Гетсиманський сад". 1500 р

Про велику шану стародавніх євреїв до оливкового дерева свідчить і притча про царя дерев. „Давно колись пустились дерева в дорогу, щоб помазати царя над собою. І сказали вони до оливки: „Царюй над нами!“ Оливка ж їм відповіла: „Чи я ж мою оливу занедбаю, якою шанують Бога і людей, і піду хитатися над деревами?“ (Судді 9, 8–9). Зважаючи на велике практичне значення цієї рослини в житті людей, не дивно, що саме оливці дерева запропонували царський трон.

В одному з найдавніших осередків культури на планеті, Кноському палаці на острові Крит, археологи знайшли посудини для зберігання оливкової олії, різноманітні амфори та вази. Чисельні преси для відтискання олії, датовані III–II тис. до н. е., знайдені практично по всій території Середземномор'я. Про маслину згадував у своїй поемі „Іліада“ давньогрецький поет Гомер. Вже у Стародавньому Єгипті було налагоджене виробництво оливкової олії, яку використовували у косметичних цілях, вживали у їжу, заливали до лампадок. Великі фабрики, де витискали олію, існували і в Палестині. Кожний християнин знає про Оливну гору і Гетсиманський (з арамейської „hath semane“ – товчення оливок) сад неподалік від Єрусалиму, де у біблійні часи знаходилась тлочня оливок. Саме тут після останньої вечері мовився Ісус, тут його знайшов та зрадив Юда. До сьогодні у саду росте кілька екземплярів старих оливок віком понад 2 000 років, які за припущенням вчених були живими свідками подій того часу.

¹Тут і далі у дужках подані назви цитованих біблійних книг (прим. автора).

Агенди, міфи та символіка

Про оливкове дерево складали міфи, з ним пов'язана різноманітна символіка. У Давньому Римі оливкова гілка символізувала мир та добробут. Давні греки вважали, що маслину людям подарувала Афіна – богиня мудрості і покровителька праці. Вона посперечалася з богом морів Посейдоном за володіння Аттикою. Морський бог вдарив тризубцем об скелю і подарував людям воду. Афіна встромила у скелю спис, і він перетворився на оливкове дерево – символ праці, миру і родючості. Жителі Аттики вибрали оливу, і Афіна стала їхньою покровителькою.

Про оливкове дерево розповідає прекрасна арабська легенда. Після смерті пророка Мухаммеда природа завмерла. Усі дерева скинули листя і дорікали вічнозеленій маслині, що лише вона не втратила своїх листків. Оливкове дерево відповіло: „Ви, сестри, тільки волосся втратили, а мені серце розірвалося”. Справді, стовбури старих оливкових дерев потріскані та мають великі борозни.

За легендою архангел Гавриїл, сповіщаючи про народження Спасителя, тримав у руках гілку маслини. Саме тому оливкове дерево використовують художники, зображаючи сцени Благовіщення. У церковних обрядах і нині застосовують оливкову олію (під час хрещення, елеопомазання тощо). У цих випадках вона виконує функцію посередника між Богом та людьми і водночас є символом Святого Духа.

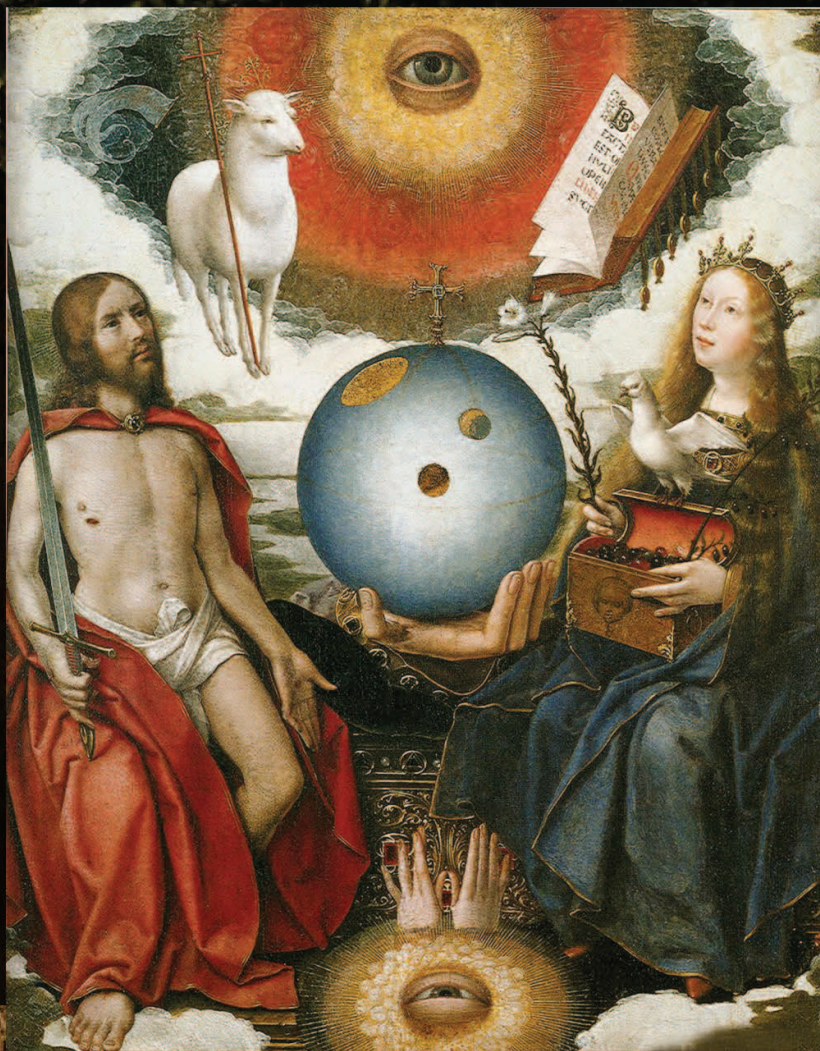
У Святому Письмі оливкове дерево є знаком благословення і врожаю, символом спокою та миру. Голуб, випущений Ноем після потопу, приніс у дзьобі оливкову гілку як символ миру, спокою та порозуміння між людьми та Богом (Буття 8, 11). Обіцяна земля, про яку говорив Господь євреям, мала бути землею „оливкових дерев, олії і меду” (Второзаконня 8, 7–8). Дітей у щасливій та побожній сім'ї порівнюють з паростками оливки: „Діти твої, мов парості оливки, навколо столу твого” (Псалом 128, 3). Читаючи у Біблії описи різноманітних катаклізмів (як природних, так і суспільних), якими Господь карає людей, найчастіше знаходимо згадки про знищені оливкові дерева та їхні плоди: „Оливкове дерево буде в тебе по усім твоїм краю, та не намастишся олією, бо маслини пообпадають” (Судді 15, 5; Амос 4, 9; Аггей 1, 11; Второзаконня 28, 40; Іов 15, 33).

Про оливкове дерево у Біблії згадується 27 разів, а про олію, що продукують з цього дерева, – понад 60 разів.

Далі буде.

Jan Provost
(народився в
травні 1462 в
Монсі помер
у січні 1529 в
Брюгге.)
Християнська
алегорія.
дерево 51x40
см. Париж Лувр.
Праворуч фігура
Діви Марії, як
покровительки
церкві. Она в
короні в руках
тримає лілію,
символ чистоти
і непорочного
зачаття і
схринька повний
дорогоцінних
дарів, на кришці
сидить голуб
(символ Духа св.)
У лівій руці гілка
маслини.

СЛОВНИЧОК ЮНОГО ДОСЛІДНИКА БІБЛІЇ

КІВОТ ЗАВІТУ (СВІДОЦТВА) – скриня, де за біблійними переказами зберігалися кам'яні скрижалі з десятьма заповідями.

ААРОН – біблійний персонаж, перший первосвященик єврейського народу і старший брат пророка Мойсея.

МИРО – спеціально приготована і освячена олія, до складу якої входили різноманітні ароматичні субстанції.

МОЙСЕЙ – біблійний персонаж, вождь і законодавець єврейського народу, автор перших священних книг, пророк іудеїв, християн і мусульман.

НАМЕТ ЗБОРІВ (СКІНІЯ) – переносний намет-святинище (храм) для поклоніння Богові, який спорудили ізраїльтяни у Синайській пустелі.

ЮДА ІСКАРІОТ – один з 12-ти учнів (апостолів) Ісуса Христа.

БЛАГОВІЩЕННЯ – християнське свято на честь повідомлення архангела Гавриїла Діви Марії „благої вісті” (звідси і Благовіщення) про народження у неї Спасителя людського роду.